Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй орган

1940 оной
ИЮНЬ
18
вторник
№ 139 (3140)

Сэн 10 мүнгэ.

„...Бүхы ажалшад болбол өөрыгөө, өөрынгөө хүниие, өөрынгөө ажабайдалые—судьбагаа, өөрынгөө ерээдүйе Горькидо харана. Эгээ иимэһээ, манай ороной ажалшад ба бүхы бусад оронуудай ажалшад Горькиие иимэ ехээр дуралдаг байгаа, дурална ба дуралхашье байна.“

(В. МОЛОТОВ).

Общественнэ малажалые тэжээлээр элбэг дэлбэгээр хангаха

Колхозно малажалай хүсэтэйгөөр дээшэлэн хүгжэхэ бүхы условинууд парти ба правительстваар байгуулагдаа. Һүүлэй жэлнүүдэй торшо соо 194500 шэнэ колхозно товарна фермэнүүд эмхидхэгдээ, общественнэ малай тоо толгой таба миллионһоо үлүүгээр олон болоо. Хэрбээ тэжээлэй базые бүхэжүүлхэ ба үргэдхэхын түлөө колхозуудай большевистскээр тэмэсээ һаань, общественнэ малажал үшөө бүри түргөөр ургаха байна. Тэжээл хадаа общественнэ һүрэгэй саашанхи хүгжэлтын үндэһэ һууринь болоно. Малажал тушаа парти ба правительствын бүхы тогтоолнууд соо, колхозуудта тэжээлэй бэхи базын тусгаар ехэ удхашанартай байһаниинь тон хүсэтэйгөөр тэмдэглэгдэдэг байна.

Общественнэ малые бүхы түрэлэй—шэмэтэ, шэрүүн ба концентрированнэ тэжээлнүүдээр хангахын тулада, үбэл болоһон хойно бэшэ, харин хабарһаа эхилэд тэжээл тухай һаналаа табиха хэрэгтэй гэжэ партиина организацинуудай, нютагай соведүүдэй ба колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, малажалай хүдэлмэрилэгшэд ойлгохо ёһотой. Манай орондо тэжээлэй ресурснууд хүсэд бии. Эдэ бүхы ресурснуудые эзэн ёһоор хэрэглэжэ шадалга —нютагай хүдэлмэрилэгшэдтэ ехэнхидээ дутадаг байна. Эгээн тиимэһээ, бүхы аргабайдалай байһаар бай...рань, мал хадаа үбэлэй үедэ ...рим районуудта тэжээлгүй ...шэнэ.

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие ...н шухала хэрэг мүн гэжэ ...эха хэрэгтэй. Таригдаһан ...онуудые ба ургаһан сабшалан...удые орооһото культурын ...ряалгын эхилхын урда тээ ...ажа дүүргэхэ хэрэгтэй. Арга ...зэргээрэнь сабшалангаа хоёр ...н сабшахын түлөө тэмэсэн, ...эшье гектар сабшалан үлөөн...й сүм хуряаха,—зорилго та...дана.

...нгэрэгшэ жэлдэ үбһөө хуряа... үрдеэгүй олон колхозууд ба ...хозуудта ехэ сабшалан хуряаг...гүй орхигдошоһон байгаа, энэ ...үү практикые эсэслэхэ хэрэг... Мүнөө жэлдэ, бүхы сабшалан... бүгэдынь хуряахаар хүдэлмэ... табиха хэрэгтэй. Элбэг ...алантай колхозуудай ба ...озуудай сабшалание сабша...ар ехэ дутамагдадаг колхо...ай хадажа хуряахыень (эдэ ...ьнүүдэй членүүдэй ба сов...дай хүтэлбэрилэгшэдэй зүб...лгөөр) зүбшөөхэ хэрэгтэй. ...днуудай, ой модоной ажахы...й мэдэлдэ байһан ба мүн ...полосада—түмэр ба шоссей ...нуудта ойро шадар байһан ...лангай газарнуудые хэрэг... тухай асуудалые шэнээр ... шиидхэхэ шухала. Эдэ ...участогууд болбол хаа-хаа... саг соогоо хадагдаһан ба ...гдаһан байха ёһотой. Энэ ...хэдэн зуугаад мянган цент...дэ шанартай үбһэ нэмэжэ ...аргые колхозуудта олгохо ...

...һэ хуряалга эхилээ. Дунда ... республиканууд, Крым, ...ын ба Казахстанай урда ...ьнууд, Орджоникидзевскэ ба ...дарска хизаарнууд, Ростов...область, Калмыцка АССР, ...одохи немецүүдэй респуб...ба бусадууд үбһэ хурлалга... эхилжэ ороо. Июниин 1 ...р Крымдэ сабшалангайнь ... хуби, Орджоникидзевскэ ...та гурбан хубинь хуряаг...

... хуряалгын түрүүшын ...уд болбол хүгжэжэ байгаа ...лые тэжээлээр хангаха ... колхознигуудай хүсэлые, ... дээдэ эмхидхэлые харуул... Тиибэшье, зарим районууд ... хуряалгада бэлэдхээгүй ... Ростовско областиин олон ...дай колхозууд болбол үбһэ хуряалга болотор косилка, лобогрейкэ ба тармуурнуудаа ремонтложо үрдеэгүй. Энээнэй гэмээр, Ростовско областьдо үбһэ хуряалгын темпэнь тон һула байна. Үбһэ хуряалгада эхилжэ ороһон ба энэ хүдэлмэридэ һаяар орохоо байгаа колхозуудта хуряалгын бүхы инвентарьнуудые ба транспортнуудые түргэн бэлэдхэхэ ябадалые түйлаха хэрэгтэй.

Союзай дунда полосагай районууд ба колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд энээниие илангаяа шухалашалха ёһотой.

Энэ жэлдэ Союз дотор 50 миллион шахуу гектар сабшалан хуряагдаха байна. Июнь һара ба июлиин түрүүшын хахад хадаа үбһэ хуряалгада шиидхэхы һаранууд болоно. Энэ болзор соо хуряалгаа дүүргэхын тулада, колхозууд болбол түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилээд, бүхы хүсэнүүдээ үбһэ хуряалгада табиха, хүнүүдээ зүбөөр хубаарилха, звеньевой хүдэлмэри эмхидхэхэ ёһотой. Бригада бүхэн хадаа сабшалангай участогуудые даажа абаха ба тэрээн дээрээ саг соонь ба түргэн хуряалгын түлөө харюусаха байна. Үбһөө түргэн хададаг ба хуряадаг звенонуудые, бригадануудые ба колхознигуудые бүхы хэмжээгээр урмашуулха хэрэгтэй.

Бүхы машинна паркые, түрүүшын ээлжээндэ трактор, тракторaар ябадаг косилка ба тармуурнуудые, мүн хуряалгын морин инвентарьнуудые зүбөөр хэрэглэлгэ үбһэ хуряалгада ехэ удхашанартай байна. Эдэ машинануудые бүрин хүсэдөөр ба зүбөөр хэрэглэхын тулада нэгэ хахад ба хоёр сменын хүдэлмэриие эмхидхэхэ шухала.

Колхозуудта общественнэ малажалай ургалта болбол колхоз бүриин тэжээлэй балансда хүсэд тооной шэмэтэ тэжээлэй байхыень эринэ. Энэ хадаа силос даралгые бүхы хэмжээгээр хүгжүүлхэ зорилгые тон серьезноор табина.

Силос даралга болбол мүнөө тон үргэн далайса олохо ёһотой. Силос даралгын хүдэлмэриие намар болгохоо оролдодог одоо хүрэтэр байһан һаналнуудые орхихо хэрэгтэй.

Газарай органууд болбол силос даралгадань колхозуудта туһалха, силос даралгын хүдэлмэриие үдэр бүри ба оперативнаар хүтэлбэрилхэ уялгатай. Малажалые бүхы түрэлэй тэжээлээр, лэдэнэй тоодо силосоор хангалга хадаа деревниин комсомолой хүндэтэ хэрэг гэжэ ойлгон, колхозно залуушуудые ба комсомолые силос даралгада үргөөр хабаадуулха шухала байна. Комсомол болбол силосованиие өөрынгөө гарта абаха ёһотой.

Соломо ба мякина мэтын, иимэ тэжээлнүүдые хайша хэрэг хаяжа болохогүй. Хуряалгын үедэ соломо ба мякина хайша хэрэг хаягдашадаг зантай, ушарынь гэхэдэ, олонхи комбайнууд хуряалгада гарахадаа соломо ба мякина суглуулха амаһартагүйгөөр гарадаг байна. Иимэ ябадалые эсэслэхээр болоо. Энэ жэлдэ бүхы соломонууд ба мүн мякинанууд хадаа суглуулагдажа һүрилэгдэһэн ба үбэл болотор хадагалагдаһан байха ёһотой. Манай орон болбол ургажа байгаа общественнэ малажалые тэжээлээр элбэг дэлбэгээр хангаха бүхы аргабайдалтай. Партиина ба советскэ, мүн газартаряаланай органууд болбол энэ хэрэгтэ гүрэнэй интересүүд ба колхозуудай, колхознигуудай интересүүд нягта холболдоно гэжэ ойлгон, колхозуудта бэхи базануудые байгуулхын түлөө тэмэсэлые толгойлхо, бүхы түрэлэй тэжээлээр фермэнүүдые хангахын түлөө оролсохо, үбһэ хуряалга ба силос даралгые жэшээтэ һайнаар дүүргэлгэдэнь колхознигуудта алиболохоор туһалха уялгатай.

(„Правдын“ түрүү бэшэгһээ).

Хүдөөдэ соревнованиие дэлгэрүүлхын хүсэнтүгэлдэр уряа

Июниин 12-ой үдэр выставкэ дээрэ

„Хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкэ тухай“ ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Соведэй ба ВКП(б)-эйн Центральна Комитедэй тогтоолые выставкэдэ хабаадагшад ба экскурсантнууд бүгэдөөрөө нэгэн һаналаар һайшааба.

Советскэ Союзай бүхы заха хизаарнуудһаа Москвада ерэһэн хэдэн мянган колхознигууд, машинно-тракторна станцинуудай ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, агрономууд ба зоотехнигүүд июниин 12-ой үдэр энэ шиидхэбэриие халуунаар зүбшэн хэлсэһэн байна.

Выставкын павильонууд соо экскурсионно группануудай хөөрэлдөөнүүд ба митингнүүд үнгэрбэ. «Сахарная свекла» гэжэ павильон соо болоһон митинг дээрэ Полтавска областиин (УССР), Лубенскын, Ново-Сенжарскын, Кобелякскын ба Гребенковскын районуудай колхознигууд өөһэдынгөө баталжа абаһан тогтоол соо иигэжэ бэшэнэ:

«Хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкые 1941 ондо үргэлжэлүүлхэ тухай парти ба правительствын шиидхэбэри болбол социалистическэ хүдөө ажахыда шэнэ шэнэ илалта түйлахын түлөө колхозно таряашадай ба бүгэдэ арадай хүдэлөөниие дэлгэрүүлхы уряална. Энэ тогтоол хадаа выставкэ дээрэ табигдаһан стахановска опыдые зоримгойгоор ба эрид шангаар нэбтэрүүлхые уряална.

Гэртээ бусажа ерээд, бидэнэр социалистическэ соревнованиие бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди. Манай ороной түрүү ажахынууд—выставкэдэ хабаадагшад болбол энэ үнэхөөрөө бүгэдэарадай мүриисөөндэ оролсоходоо, 1941 оной выставкэ дээрэ хэдэн мянган колхозууд, совхозууд ба МТС-үүд, хэдэн мянган хүдөө ажахын түрүүшүүл ба организаторнууд болбол шэнээр нэмэжэ хабаадалсахынь тула гээгдэнги ажахынуудта социалистическэ туһаламжа үзүүлхэ ёһотой.

Колхозно полинууд дээрэ үнэн сэхээр ба шэн зоригтойгоор ажаллажа, ургасые гээлтэгүйгөөр хуряаха ба тэрээндэ отличноор бэлэдхэхын түлөө тэмэсэе! Ерэхэ жэлдэ выставкэ дээрэ хабаадалсахын хүндэтэ эрхэ олое!»

Хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкын нэгэ һарын хүдэлмэри

Москва, июниин 14. (ТАСС). 1940 оной хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкэ нээгдэһээр нэгэ һара болобо. Выставкэ болбол тон ехээр суурхагдана. Тэрээниие энэ нэгэхэн һарын торшо соо миллион үлүүтэй хүн хараа.

Выставкэ дээрэ өөһэдынгөө түрүү опыдуудаар хубаалдалсахын тула Советскэ Союзай али бүхы заха, хизаар, булангуудһаа колхознигууд хэдэн олоороо ерэнэ. Эмхидхэгдэмэл экскурсантнууд—колхознигууд, совхозуудай, машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын специалистнууд—арбаад мянган хүн эндэ ерэжэ выставкые хараһан байна.

Түрүү опыдуудай ба стахановска ажалай бүхэсоюзна лаборатори болохо энэ выставкые шэнжэлэн шудалха ба һуралсаха ябадал үргэнөөр үнгэргэгдэнэ. Үнгэрһэн нэгэ һарын торшо соо эрдэмтэдэй, специалистнуудай ба социалистическэ газартаряалангай түрүүшүүлэй лекцинүүд ба докладуудые хэдэн мянгаад хүбүүд сонособо.

Мүнөө выставкэ болбол хоёрдохи һарынгаа хүдэлмэридэ ороо. Һүүлэй үдэрнүүдтэ бүхы хүдэлмэринүүдээ, хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкые 1941 ондо үргэлжэлүүлхэ тухай парти ба правительствын тон шухала шиидхэбэринүүд тушаа ябуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр И. В. Сталин ба А. М. Горький мавзолейн хажууда (1931 ондо).

СССР-эй Оборонын Арадай Комиссариадай начальнигуудай составые шагналга

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол байгша оной июниин 14-нэй үдэрэй указаар, СССР-эй Оборонын Арадай Комиссариадай начальнигуудай составай 550 хүниие, Улаан Армиин командованиин даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнь түлөө СССР-эй орденууд ба медальнуудаар шагнаба.

Ленинэй орденоор 10 хүн шагнагдаа, Улаан Тугай орденоор—26, Ажалай Улаан Тугай орденоор—1, Улаан Одоной орденоор—254, „Хүндэлэлэй тэмдэг“ орденоор—151, „Отвагын түлөө“ медаляар—9, „Боевой габьяануудай түлөө“ медаляар—63, „Ажалай доблестиин түлөө“ медаляар—19, „Ажалай отличын түлөө“ медаляар—17 хүн шагнагдаһан байна.

Бүхы шагнагдагшадай нэрын список «Красная Звезда“ газетэдэ толилогдоо.

(ТАСС).

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИНУУД

Германска командованиин мэдээсэл

Берлин, июниин 16. (ТАСС). Германска информационно бюро болбол Германиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй верховно главнокомандовалагшын ставкын доро заагдаһан мэдээсэлые дамжуулна: „Германска сэрэгүүд фронтын бүхы лини дээрэ, проливһоо эхилээд швейцариин хилэнүүд хүрэтэр амжалтатайгаар добтолжо байна. Германска моторизованно ба моторизованно бэшэшье частьнууд болбол бутасохигдоһон дайсаниие Луара тээшэ хашажа, тэдэнэй тэрьелжэ ябаһан сэрэгүүдые намнажа, нилээд холо урдань оробо. Пленнигүүдэй тоо ходо олошоржо байна. Авиаци хадаа дайсадай Луара тээшэ тэрьелһэн сэрэгүүдэй ябажа байһан түмэр харгынуудые ба шоссейнэ харгынуудые атаковална. Парижһаа зүүн-урдуур ба Марн мүрэнэй эхеэр германска бронетанкова ба моторизованно частьнуудай хүсэтэ нэгэдэлнүүд урда зүг тээшэ дабшана. Лангрын хаданууд дабагдаа. Тиимэ тула Саар ба Рейн мүрэнүүд тээһээ тэрьелжэ ябаһан француузска сэрэгүүдэй лининүүд таһа сохигдобо. Верден хэрэм ба тэрэнэй бүхы бэхижүүлгэнүүд абтаа. Тэрэшэлэн Лонгийан райондохи бүхэжүүлэгдэһэн позицинууд эзэлэгдэһэн байна.

Саарска фронт дээрэ Сент-Авольд ба Саарольбен хоорондуур Мажино лини таһасохигдоо. Кольмарһаа зүүгээр дээдэ Рейные үргэн фронтоор форсировалба. Эндэ германска сэрэгүүдые авиаци ба зенитнэ артиллери амжалтатайгаар дэмжэнэ. Боевой самоледууд, пикировалагша бомбардировщигууд ба истребительнүүд болбол дайсанай арын коммуникациие бүхы фронт дээрэ атакалаа. Хэдэн олон пунктнуудта дайсанай колоннонууд үгыхэгдээ, түмэр харгын лининүүд эбдэгдээ. 30 поезднууд дээрэ бомбо хаягдажа, һомо зэбсэг тээжэ ябаһан хэдэн олон поезднууд тэһэлэгдэбэ. Үсэгэлдэр дайсанай 40 самолет унагаагдаһан байна. Германска авиаци 7 самоледуудаа гээбэ.

Германска подводно лодконууд үшөө шэнэнүүд амжалтануудые түйлаа. 12 мянган тонно үһабагтамжатай транспорт шэнгээгдэбэ гэжэ бусажа ябаһан подводно лодкын командир мэдээсэ“.

Египетско-ливийскэ хилэ дээрэхи байлдаанууд

НЬЮ-ЙОРК, июниин 16. (ТАСС). Александриһаа Ассошиэйтэд Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, египетско-ливийскэ хилэ дээрэ итальянска ба английска сэрэгүүдэй хоорондо хүсэтэ байлдаанууд боложо байна.

Американска мэдээсэлнүүд

НЬЮ-ЙОРК, июниин 16. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, немецүүд болбол Рейн мүрэниие дабажа гараһанайгаа һүүлдэ Бризагай дэргэдэ хэдэн бага фортнуудые эзэлбэ гэжэ тухайлагдана. Мажино лини дээрэ байһан Кольмар фронт хадаа германска позицинуудые таһаралтагүйгөөр буудана. Германска сэрэгүүдые уһанда шэнгээхын зорилгоор Базелиин дүтэ шадар, Рейн дээрэ тон ехэ плотилиие һандаргаад, немецүүд болбол Рейнын француузска талада өөһэдынгөө позицинуудые барижа байна.

„НЬЮ-ЙОРК геральд трибюн“ газетын военнэ шэнжэлэгшэ Эдиотт иигэжэ бэшэнэ: „Франциин эсэргүүсэлгэ эсэстээ дүтэлжэ байна гэжэ тухайлагдана. Хэрбээ Франци Англиһаа ехэ туһаламжые абажа шадаагүй һаа, тэрэнэй байдалые этигэлгүй гэжэ тоолоходо болоно“. Хэрбээ Франци сепаратна мир баталаад ба немецүүд уһан сэрэгэй базануудые ба француузска бүхы эрьенүүд дээрэ өөрынгөө подводно флотдо базануудые абаад байгаа һаа, Англида Германиин нэбтэрэн оролго шухала бэшэ болоно. Юундэб гэхэдэ, тэрэ болбол тэрэниие блокировалжа шадаха байна гэжэ Эдиотт мэдүүлнэ.

Юнайтед Пресс агентство иигэжэ мэдээсэнэ: „Парижын хүнзоной 70 процентэнь эвакуировалагдаа. Олон тоото парижынхид болбол городой дүтэ шадар байһан Булонско оймодондо хоргодоно. Гитлер болбол хэдэн үдэрһөө үнгэрһэнэй Парижда ерэхэ гэжэ тухайлагдана“.

Ассошиэйтед Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Парижда тон дүтэ байгаа Сен-Жермен гэжэ газарта ехэ утаан манаржа харагдана. Тухайлхада, энэ район болбол артиллерийскэ буудалгаһаа дүрэжэ байна.

„Нью-Йорк геральд трибюн“ газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, 200 шахуу американска летчигууд һаяар англо-француузска частьнуудтай ниилэхэ байна.

„Нью-Йорк таймс“ газетын мэдээсэл

Нью-Йорк, июниин 16 (ТАСС). „Нью-Йорк таймс“ газетын вашингтонско корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, США-гэй гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэд болбол „Франци хадаа сепаратна мирые баталха тухай Германитай хөөрэлдөөндэ һаяар орожо магад гэһэн өөрынгөө этигэлые нюунагүй“.

Даладьейн отставка тухай „Пополо ди рома“ газетэ мэдээсэнэ

РИМ, июниин 16. (ТАСС). Даладье болбол Германитай сепаратна мир баталхын түлөө позицида байһан ушарһаа отставкада гарахые мэдүүлгэ үгэхэ баатай болобо гэжэ баталһан американска радиогой мэдээсэлые «Пополо ди Рома» газетэ дамжуулна.

„Горький—туйлай ехэ ураньайханай талантай байна, энэ хадаа бүхэдэлхэйн пролетарска хүдэлөөндэ тон ехэ аша туһа хүргэһэн ба хүргэхэшье“ (В. И. Ленин)

А. М. Горький

Ородой агууехэ пролетарска уранзохёолшо Алексей Максимович Горький (Пешков) 1868 ондо, Нижне-Новгородто (мүнөө г. Горький) үгытэй модошо дарханай бүлэдэ түрөө hэн. Алеша Пешковай дүрбэ наhатайда эсэгэнь наhабараhан юм. Алеша долоотойдоо hургуулида ороhон аад, тэрэнээ дүүргэжэ шадаагүй бэлэй. Энэ үедэ эхэнь наhа бараhан ба үбгэ эсэгэнь ехээр үгырhэн байгаа. А. Пешков болбол ами бэеэ тэжээхын тула гуталай магазинда, пароход дээрэ посуднигаар хүдэлмэрилжэ эхилhэн байна. Өөрынгөө зол хубигүй ба ядуугаар үнгэргэhэн бага наhаяа, Горький болбол „Бага наhан“ ба „Хүнүүдтэ“ гэhэн гайхамшаг зохёолнууд соогоо харуулhан юм.

1886 ондо Казань городто Горький революционернүүд—народнигуудтай танилсажа, революционно хүдэлөөндэ хабаадалсадаг болоо. Революционернүүдтэй барисаатай байhанайгаа түлөө 1889 оной октябрьда арестлагдаа hэн.

1891 ондо Горький болбол хүдэлмэри бэдирхын тула Росси соогуур хоёрдохёо зайжа гараhан байгаа (нэгэдэхинь—1890 ба 1891 онуудта). Поволжи, Донской область ба Украинада ябагаар ябахадаа, харгыруугаа таряашадта батрагаар хүдэлмэрилhэн байна.

Горький хадаа 1892 онойнамар Тифлис ерээд, эндэ түмэр замай мастерскойнуудта хүдэлмэрилхөө ороhон ба революционно кружогой ажалъябуулгада хабаадалсаhан юм. 1892 оной сентябрьда „Кавказ“ гэhэн тифлисскэ газетэдэ «Макар Чудра» гэжэ, Горькиин түрүүшын рассказ толилогдоо hэн. Энэ үеhөө эхилжэ, Горький болбол зохёолшо болон түргөөр урган, тэрэнэй зохёоhон книгэнүүд үргэн олоннитэдэ мэдээжэ болоhон байна. Тэрэ хадаа бүри түрүүшынгээ зохёолнууд соо, түрүү революционно ангиин—пролетариадай түлөөлэгшэ, революциин буревестник болон выступална. Горькиин бүхы творчествонь пролетариадтай, большевистскэ партитай нягта холбоотой.

1901 ондо „Буревестник тухай дууниинь“ хэблэгдэhэн байна. Бүхы дэлхэйн ажалшад болбол революци тээшэ, самодержави ба капитализмтай тэмэсэл тээшэ хүсэтэ уряалые тэрээн соонь олоhон байгаа.

1901 ондо Горький дахин арестлагдаhан юм. Энээндэ харюу болгон, хэдэн городуудта протестын демонстраци болоо hэн.

Бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ агууехэ уранзохёолшо Горький хадаа 1902 ондо хүндэтэ академигээр hунгагдахадань, хаанта правительство болбол эрид эсэргүүсэжэ, тус hунгалтые болюулhан юм.

1905 оной революцида тон активнаар хабаадалсаhан ба тэрэнэй дарагдаhанай hүүлээр, Горький хадаа реакцида эсэргүүсэн, мүн хүдэлмэришэн ангиие зэрлигээр доромжололгодо эсэргүүсэн выступалhан байна.

Империалистическэ дайнай үедэ Горький болбол большевистскэ партиин талада, бодото революционно, интернационалистическэ позициие эзэлэн, „Летопись“ журналые редактировалхадаа,—дайниие үүсхэгшэды хайрагамгүй элирүүлhэн байгаа.

Октябрьска Социалистическэ революциин илаhанай hүүлээр, Горький болбол Ленин ба Сталинтай хамта, дэлхэй дээрэ хүдэлмэришэн ба таряашанай түрүүшын гүрэниие бүхэжүүлхын түлөө сусаршагүй тэмэсэ.

Дүлэтэ халуун үгэнүүдээрээ, социалистическэ эхэ орондоо гүнзэгы инаглалаараа, коммунизмын түлөө тэмэсэлдэ миллион хүнүүдэй hанал бодол ба зориг мэдэрэлые эмхидхэн элсүүлэгшэ, арадай гайхамшаг уранзохёолшо А. М. Горькиие агуу ехэ Ленин ба Сталин халуунаар инагладаг ба сэгнэдэг hэн.

Пролетарска социалистическэ культурын хүгжэлтэдэ Горькиин үүргэ ба удхашанар угаа ехэ. „Эгээн нимэhээ, Горький болбол манай орондо пролетарска, социалистическэ литературын бодото эхи табигша мүн...“ (*Молотов*).

„Эхэ“ гэhэн суута зохёол соогоо Горький хадаа революционно хүдэлмэришэдэй ажабайдалые харуулна. „Эхэ“ гэhэн, Горькиин книгэ хүдэлмэришэн ангиин тэмэсэлдэ ехэ үүргэ дүүргээ.

Горький болбол зохёолнууд соогоо, ородой ажабайдалай үргэн ба хүсэд картиные, зэрлиг шунахай ба нюур сахигша буржуазиие („Фома Гордеев“, „Артомоновуудай хэрэг“) тодоор харуулна. Алексей Максимович болбол ажалай хүнүүд, хүдэлмэришэн анги ба тарияашан тухайда угаа ехэ хүсэтэйгөөр ба инаглан бэшэдэг байгаа.

Нублистическэ статьянууд соогоо А. М. Горький хадаа манай гадаадын ба дотоодын дайсадые хайрагамгүйгөөр үй бутасохидог hэн.

Советскэ арадта, социалистическэ эхэ орондоо, Ленин—Сталинай партида халуунаар инагладагайнь, дэлхэйн хүн түрэлтэндэ революционно нүлөөлдэгэйнь түлөө Горькидо троцкистко-бухаринска хог богууд ехээр дурагүйтэдэг байгаа. Тэдэнэр болбол 1936 оной июниин 18-да Горькиие хоролhон байна.

„Ленинэй hүүлээр, Горькиин наhабаралга—манай орондо ба бүхы хүн түрэлтэндэ эгээ хүндэ хүшэр гээлтэ мүн“ (В. Молотов).

Зүгөөр, олонмиллионно ажалшад хадаа революционно тэмэсэлшэ—уранзохёолшые ба коммунизмын торжествогой түлөө тэмэсэлдэ уряалагша, тэрэнэй мүнхэ зохёолнуудые мянга-мянган жэлнүүдтэ мартахагүй.

Хэзээдэ мартагшагүйб

Би 1931 ондо Москвада, КУТВ-ын клуб дотор пролетариадай агууехэ уранзохёолшо Алексей Максимович Горькиин доклад сонособон байнам. Энэ болбол тон ахархан саг дотор үргэлжэлhэн бэлэй.

Би болбол Алексей Максимовичhаа, докладайнь дүүрэтэр, нюдэеэ нэгэшье hалгаагаагүй харашоод hуугаа hэм, хоёр сагай торшо соо, арадай агууехэ уранзохёолшые сэб-сэхэ хараад hууxадаа, ямар нэгэн уран hайханай гэрэл туяае зүрхэн соогоо ууhандал байhан, тэрээнэй гүн-гүнзэгые хэзээшье мартанагүйб.

Тэрэ гэhээр мүнөө тэбхэр юhэн жэл болобо. Алексей Максимовичын тухайда минии инаг хөөрөөн мүнөө хүрэтэр барагдадаггүй. Энэ гайхалтай бэшэ. Энээнhээ хойшо хэды юhэн жэл дотор хөөрэхэдэ, юрдөө барагдахагүй гэжэ бэедээ найданам. Гансахан тэрээнэй уран, дэбтэглэн hайхан гар ба гэрэлтэй нимгэхэн химоhон тухай нилээд удаан хөөрэхэ зуураа, гэнтэ зүрхэмни доhолон, Алексей Максимовичын гайхамшаг энэрхы, гайхамшаг галтай, гайхамшаг гүнзэгы шарабтар нюдые сэдьхэл соогоо hанажархин гэхэдээ, уярдаг байгааб...

Хөөрхэй, агууехэ тиимэ гүнгүнзэгы бэлигтэнэй шарай дээрэ нэбтэрэн гэрэлтэжэ байдаг, юрэ бэшын гайхамшаг уран hайханай алтан тэмдэгүүдэйнь, эгээлэй нэгэн—минии сэдьхэлые хизааргүй ба барагдашагүйгөөр хангаhан, тэрээнэй жабхаланта онсо шанарые гайхаа hэм.

Алексей Максимович болбол, эгээлэй борохон зантай, үндэршэг нэрүү бэетэй, үдэр ба hүни, hая ба үни гэхэ зэргын үзэгдэлнүүдые нэгэмүhэн илажа гараhан, огторгой мэтэ сэлмэг ба уужам дальбуун байдалаар, ажалшан арад бүхэнэй зүрхэндэ инаг тодорхойгоор ургажа байдагань, тэрэнэй агууехэ зохёолнууд дотор хэблэгдэhэн байна.

Би 1936 ондо Москвада Алексей Максимовичын гэртэ ороhон байнам. Энэ болбол, хоёр дабхар шулуун гэр hэн. Доторонь хэдэн олон таhагууд, тэдэнэй нэгэндэ Алексей Максимовичын библиотекэнь байгаа бэлэй. Би тэндэ 10 минутын торшо соо зогсожо байгааб. Хэдэ-хэдэн шкафууд зэргэлжэ, шэл рамануудай саана Алексей Максимовичын алтан гаршагтай инаг книгэнүүд харагдажа байгаа hэн. Баhа, сонхо дээгүүрэнь өө-мөөгүй болотороо мүлиршэhэн хэдэ хэдэн гоёхон шулуунууд табяатай байба. Эдэниие Алексей Максимович далайн эрьеhээ hайхашаан асаржа табиhан юм гэжэ хэлсэhэн юм.

Энэ болбол гайхамшагта удхашанартай уранhайханай тэмдэг мүн. Гүн ехэ далайн долгиндо мүлирэн гэрэлтэhэн алмаз шулуун мэтэ, хатуу зориг хүсэлнүүдые оложо, хэзээдэ хэрэглэн байдаг агууехэ уранзохёолшын тиимэ онсо байдалые хараа hэм.

Хоца Намсараев—орденто уранзохёолшо.

Бишиихан Алексей

...Хара сахилгаандал адаляар Буревестник омогоор зуралзан дэлинэ.
А. М. Горький.

Хүбэнэг бороогой намдажа,
Хүнгэн hонор боломсоор,
Хүдөө тала гэрэлтэжэ,
Сагаан шаргал тэнгэридэ
Сахариг hолонго толорно.
Уйтан түмэр клеткэ
Урдаа тэбэрэн бариhан,
Урин халуун шарайтай,
Хурса арюун Алексей
Холоруу шэртэн зогсобо.
Хүхэ долгин, үдэшын бороо,
Мүнгэн сагаан үүлэнүүд,
Хүгжэм дууша газар дэлхэй,—
Хүгшэн эхынь хэлэдэг
Үлигэр түүхэ hануулна...
Гартаа бариhан клеткэ соонь,
Ганса шубуухан хаалгатай,
Гарахаяа оролдон ниидэжэ,
Эрмэгтэ архаг ханыень,
Үбсүүгээрээ сохёод бусана...
Шубуунай аймхай зүрхэнэй,
Сохилон доhолхые дуулажа,
Гэрэлтэ хоёр сэсэгтэл,
Гэнэн нюдынь харахадань,
„Сүлөөдэ гаргыш“ гэжэ байба.
„Орьёл нарата тэнгэридэ,
Омог золтой ниидыш“ гээд,
Түмэр бишиихан клеткынгээ,
Түлхюур онибынь үргэжэ,
Гарахынь хүлеэн байба ха.
Сүлөөдэ гараhан шубуунай,
Сахилгаан түргэн ниидэлгээр,
Үндэры барин дэгдэхые,
Үдэшэн хаража байхадаа,
Ямар ехээр баясаа hааб?!
Сэнхир номин газар дээр,
Сэлмэг сэгээн агаарта,
Сүлөөтэй золтой ябахаhаа,
Үлүү жаргалай байхагүйе,
Анха түрүүнээ мэдэбэ.
Тэрэ шубууе зобоогоошо,
Түмэр клеткээ хаяжархёод,
Үнгэтэ долгёорсо шууяаша,
Үргэн Волгын эрьеруу,
Эрэлхэг дорюунаар алхалаа hэн.
Сайбар үүлые hэтэ сохин,
Сүлөөтэй зуралзан ниидээшэ
Баатар шубуудые магтажа,
Дура сэдьхэл хүдэлгэhэн,
Дуугаа дуулажа эхилээ hэн...

Ч. Д. Цыдендамба

Пролетариадай агуу ехэ зохёолшодо

Ильичын хани
Инаг нүхэрынь байгаал.
Түүхэтэ революциин
Түрүү зэргэдэ жагсаал.
Арадаар hургуулдаг,
Арадые hургадаг бэлэйш,
Золто бидэндээ
Зохёолоо олоор бэлэглээш.
Баяраар билтарма
Баялиг hайхан оронойгоо
Амжалтаар суурхама
Ажалша хүдэр арадые
Илалтада уряалан,
Ирагуу шангаар дууладаг hэн,
Алтарма тарялан,
Аба нютагтаа дуралдаг hэн.
Гал сасарма
Гайхамшаг хурса гуурhаншни,
Онсо мэргэн
Оюун бэлиг ухааншни
Хара hаналтаниие
Хайрагамгүй хадхана.
Узуур унгииень
Удалан сохижо hалгана.
Арадай түлөө
Али зэргээр тэмэсээбш?!
Хүн түрэлтэндэ
Хүсэ зориг нэмээгээш.
Уужам дэлхэйдэ
Одон туяагаар гэрэлтээш.
Ши бидэнтээ
Шэнэ гигант байгуулнаш.
Хоротон нохосые
Ходо, мүнөөшье сабшана
Баатар арадшни
Бата дурасхаалыш мүнх[...]
Саашаа, коммунизмда
Шамтаяа хамга дабшана!

Даба Дамба

ЗАЛУУ УРАНЗОХЁОЛШОДОЙ ХАНИНҮХЭР

(Дурасхаалнууд)

1915 оной апрельдэ А. М. Горький Москва ерээ hэн.

Энээнэй урда тээ, би болбол Алексей Максимовичтай заочноор, бэшэгээр танил байгааб. Москвада тэрэнэй ерэhые мэдээд, би Екатерина Павловна Пешковагай квартирада ошоо hэм, тэндэ Горький бууhан юм. Алексей Максимовичтай уулзажа шадаагүйб, зүгөөр, Екатерина Павловна болбол тэрэ сагтаа ерэхэ гэжэ хэлээд, хүлеэхые дурадхаа hэн.

Горькиин хүбүүн, гимназист Максимтай хамта балкон дээрэ байгаа hэмди. Дүрбэн дабхар гэрэй оройhоо, саhанай хайлажа байhан мостовой улицые, харалжа хаташаhан модонуудые хаража байгаа бэлэйбди. Мориной туруунай табжаганаан дуулдажа, извозчигой тэргэн харагдаба. Гэрэй хажууда ерээд зогсоходонь, хонин малгайтай ба ута хара пальтотой хүн гаража ерээ hэн.

—Баабай,— гэжэ Максим хэлэбэ.

Бидэнэр комнато соонь оробобди. Тон үндэр бэетэй, багашаг бүхэтэр, хара үнгэтэй хубсаhа үмдэhэн Горький үүдэндэ харагдаба. Нарихан, шарабтар хүхэ нюдэниинь бидэнэр тээшэ урихаанаар хаража, тамхинай утаанhаа шаралhан тэрэнэй hахал, зөөлэхэнөөр энеэбхилhыень тэмдэглэн харуулна.

—Зэ, мэндэ амар, амагалан сайн, хүндэтэ нүхэр,—гэжэ сууряатама хүнды хоолойгоор намайе амаршалаа hэн.

Тиин, тамхяа татаад, минии шүлэгүүд тухай хөөрэжэ эхилбэ. Алексей Максимович шүлэгүүдыем уранhайхан гэжэ хэлэбэшье, минии серьезно дутуу тухай—жанргүй байhыем зааhан юм.

—Та, сударь, газар дээрэ сэсэгүүд, модонууд, шубуунуудhаа гадна, мүн хүнүүдэй ажаhуудагые харадаггүй хэбэртэй байнат. Хүнүүдые, тэдэнэй ажалые, баярые, оролдолго хүсэлые... та инаглаха, дуралха ёhотойт.

Горький сонхо тээшэ нюргаараа хараад hуугаа hэн. Хэрмэнэй үhэн шэнги зөөлэхэн, үдхэн hахалтай нюур дээгүүрэнь hүүдэрлэн байба. Тамхи татажа, бага-бага ханяажа hуугаад, Алексей Максимович каприйска загаhашад, неаполитанска хүдэлмэришэд тухай хөөрэжэ эхилбэ. „Итали тухай үлигэрнүүдые“ би уншаагүй хүм, зүгөөр Горькиин хөөрэhэниие дуулахадаа, уншажа байhандал байгаа hэн. Алексей Максимович болбол хүнүүдэй гайхамшаг артистичность тухай, искусствода тэдэнэй дуралдаг тухай, музыка, дуунууд тухай хөөрэhэн байна.

Горький болбол литературада зоримгойгоор оролсодог, залуу уранзохёолшодой нимэ hэргэг hонор ханинүхэр, тэдэниие урмашуулагша ба зоригжуулагша байhан юм. Горькиин бэшэhэн бэшэгүүд соохи сэсэн, тодо заабаринууд шэнги, тиимэ удхатай ба туhатай юумые литературын ямаршье учебник үгэжэ шададаггүй hэн.

Алексей Максимович болбол, уранзохёолшын ажал—габьяа гээшэ гэжэ этигүүлэн хэлэдэг байгаа. Тэрэ иигэжэ бэшэhэн байна:

„Манайда, Русьда, литература хадаа нангин хэрэг, агууехэ хэрэг байhыень бү мартагты“.

Үгые ажабайдалтай холбодуулха тухайда, бодото ажабайдалай эридэг эрилтэ тухайда hануулдаг байгаа:

„Русь огсом омог дуунуудые эринэ, шашаг хооhон үгэнүүд хүрөө“.

Тойрон байгаа оршом байдалда үнэн сэхээр хандаха мэдэрэл хүнүүдтэ түрүүлхые хүсэжэ, мэдэрэлэйгээ ба hанал бодолойгоо хэмжээе үргэдхэхэ шухала гэжэ намда заагша hэн.

„Та лирик байнат. Энэ—hайн. Зүгөөр,—заримдаа хүн хадаа зүрхэн соом номохон гунигhаа бэшэ,—гашуудалтай энеэдэн, дурагүталгын мэдэрэл, ёгто хурса хоро үгы гү гэжэ, өөрынгөө зүрхые шагнажа үзэхэ ёhотой“.

Алексей Максимович болбол Пушкинhаа ба бусад классигуудhаа hуралсахыем, фольклортой танилсахыем бааладаг байгаа:

„Пушкиниие ехээр уншагты, энэ хадаа—манай поэзиин үндэhэ hуури табигша ба хэзээ бүхэндэ манай багша гээшэ. Пушкин хуушараа гэжэ хашхардагуудта бү этигэгты—формонь хуушарбашье, Пушкинай поэзиин дух унтараагүй...

Ородой эпос, былинэнүүд, үлигэрнүүдые хамагhаа ехээр уншагты, арадай дуунуудhаа ород хэлэ үзэгты...“

Энэ уулзалгын hүүлээр гурба hара үнгэрөөд байхада, А. М. Горький намайе гэртээ уряа hэн. Алексей Максимович Финляндида, Мустамяки станци шадар Лангда ажаhуудаг байгаа.

А. М. Горький уранзохёолшодто хандахадаа, бүгэдэарадай, ниитын хэрэгтэл, хандадаг байгаа. Ямар-нэгэн авторай амжалта хадаа тэрэнэй зүрхэндэ баярай халуун, уран үгэнүүдые, амжалтайнь дашарамдуулан, автортань эльгээхэ амаршалгануудые түрүүлэн бии болгодог hэн. Тэрэ хадаа уранзохёолшодой юу хэжэ байhыень наряар ажаглан харадаг, хүн бүхэндэ тупалхые ехээр хүсэдэг, темэнүүдыень заажа үгэдэг байгаа.

1928 ондо Горький болбол „Агууехэ багахануул хүнүүд тухай“—советскэ ороной солото хүнүүд тухай книгэ хэблэн гаргаха гэhэн зорилго табина.

„Четви Минеи“ мэтын, „ажабайдалай“ характертай хэдэн книгэнүүдые, ерээдүйн агууехэ хэрэгтэ зорюулан, өөрынгөө бишиихан хэрэгые бүхы наhан соогоо зохёон байгуулагша ажалай геройнуудай хэдэ хэдэн биографинуудые бэшэхэ хэрэгтэй hэн байна гэжэ хэлээ hаам,—гэжэ Алексей Максимович бэшэhэн юм,—та ойлгохо бэзэтэ гэжэ hананаб. Идей эгээ иимэ байна“.

Алексей Максимовичын темээр „Сад“ гэжэ поэмэ бэшэжэ, тэрээн соогоо ивановска садовод Ф. А. Самцовай хүдэлмэри тухайда хэлээ hэм.

А. М. Горький энэ поэмые уншаад байхадаа, тэрэнэй материал дээрэ, прозо ба шүлэгүүдээр хамта бэшэhэн очерк зохёохыем намда дурадхаа hэн.

Очеркистнүүд болбол ажалай геройнуудай габьянууд тухай хүсэд тодо бэшээр харуулна гэжэ Горький хэлэдэг байгаа.

Тэрэ очеркые бэшээ hэм. Алексей Максимович тус очеркые „Колхозник“ журналда хэблэхэдээ, иимэ орошол бэшэhэн юм:

„Прозоор ба шүлэгүүдээр бэшэгдэhэн, Самцов тухай Дм. Семеновскиин очеркые толилходоо, „Колхозник“ журналай редакци болбол манай геройнууд, манай солото хүнүүдые бүри тодо хурса, ехэ гүнзэгы удхатайгаар харуулха тусхай гайхамшаг ар[...] дай бии байhанда уншагш[...] очеркистнуудай анхаралн[...] дуулна. Манай хүн хадаа [...] прозые hаланаар ба хайш[...] рэгээр бэшээ hаа, тэрээн со[...] наар харуулагдажа шадагда[...] Манай хүниие, өөрөө я[...] тиимээр лэ харуулхын ту[...] хашанар ба шэмэг үнгые[...] гэхэ хэрэгтэй. Дм. Семе[...] болбол энээнии хэхые [...] зүгөөр Самцовай бүхы биогр[...] шүлэгүүдээр бэшэгдэhэн [...] харин hүүлээрэнь прозые [...] гүүд соогоо оруулhан [...]

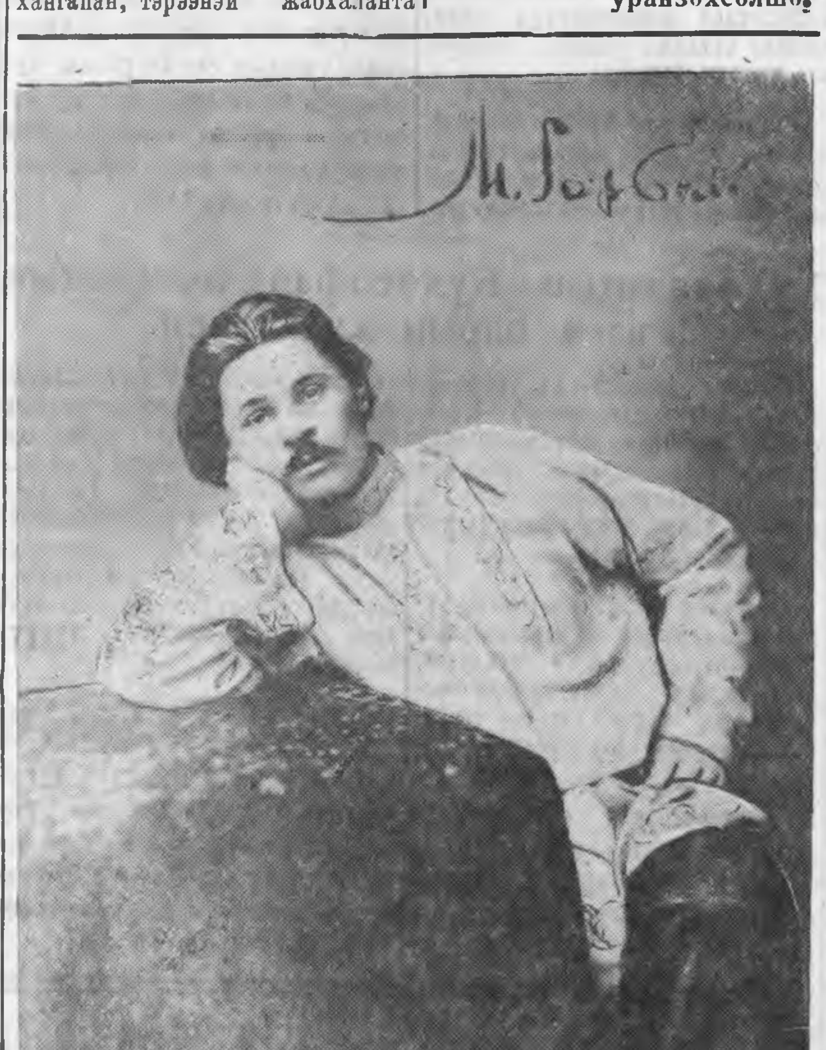
М. Гор[...]

Алексей Максимович [...] литературын ерээдүйдэ хал[...] найдадаг hэн. Революци[...] нүүдтэ ургаhан залуу ли[...] нууд тухайда 1921 ондо [...] дээ, иимэ вывод хэhыень [...]

—Нэгэ хэды жэлэй [...] манайда тон ехэ советскэ [...] тура бии болохо байна.

Эдэ үгэнүүдые хэлэ[...] хойшо 13 жэл үнгэрөөд [...] би эдэ үгэнүүдые hанаа[...] А. М. Горький болбол [...] торэй хурса шанга [...] ялбажа, гартаа уран [...] баряад, уранзохёолшодой Б[...] на съездын трибуна дээр[...] hэн, тиихэдэ бүхы наhан [...] сэмгэйгээр, инаглан хүмүү[...] тэдэ шэнэ уранзох[...] Горький тээшэ хаража [...] hэн.

Дм. Семе[...]

А. М. Горький 1900 ондо.

Харюусалгата редактор[...]
орлогшо Ц. Очи[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 18. Телефоны: секретариат—3-44; отдел партийной жизни и агитации и пропаганды—7-58 (2 зв.); сельхоз. отдел—7-58; отдел кадров и писем—[...]

Типография НКМП. Уполномоченный Бургавлита № 3138